אין בין המודר פרק רביעי נדרים

רש"י ר"ן מד.

מסורת הש"ס

(א) (דף מג.).

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשטוש אחד עד: (ב) רש"י ד"ה אמר וכו' אחת הפ"ד: (ג) ד"ה משוכה וכו' שעה אחת משהפקירו וכו' וזכיה ליליה: (ד) ד"ה אמר עולא וכו' ומחזקי כהו להכי אמרינן: (ה) ד"ה ריש"ל נמי וד"ה משום הד"ל: (ו) ד"ה לי הכי וכו' לשון נמי לחרי: (ז) ד"ה אמר רבה וכו' הדרי ומחזקי וכו' מתון כך אחי אחר ומחזיק בהו והרי:

מוסף רש"י

אבל דאורייתא לא הוי הפקר. כלומר כל זמן שיחזור בו, ולר' יוסי מותיב אחמי פעמיהו ממעשר משום כדי שלא תשתכח, שמא יפרש מזה הפקר על עצין שאינו נקוב שהוא פטור מן המעשר ומנמא מפרש מהני פירות דהפקר שהם בני עישורי מן המעשר על זה הענין שהוא מן המעשר (ראש"ה בשחוי).

פירוש הרא"ש

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת בר. ואחר שזמן הזה אם לא יזכה בו אדם תהיה שלי בנחמילה: עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. ולבטל ההפקר ולא יפלת מרשות המפקיר עד שיזכה בו אחר הלבך כיון שחזר בו פקע ההפקר ותיב' כמעשר: רישא רבנן וסיפא ר' יוסי. דלרבנן חל הפקר מיד ולר' יוסי עד דאתי לרשות הזוכה וכדמוקי ר' יוחנן פלוגתייהו בהכי הלכך רישא רבנן כדפריטית דלאחר ג' לין יכול לחזור בו ותוך ג' ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי ליד הזוכה הלכך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו: עולא אמר סיפא רבנן הוא. פירוש כמו ריש"ל: ושאני הפקר לזמן דלא שבית. הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקירו לעולם ומתרי רבנן בהא שלא נתן בדעתו שיהיה הפקר עד שיזכה בו אדם כי הוא מנפיה שמא לא יזכה בו אדם בתוך זמן זה ויחזור אליו: מרסיפא רבי יוסי ר' רישא נמי ר' יוסי בו' דלא לישתכח תורת הפקר. ומן הדין לעולם היה יכול לחזור בו ומיהת במעשר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכי אלא שתקנו חכמים דלאחר שלשה ימים לא יוכל לחזור כדי שלא תשתכח תורת הפקר שלא יעמו לומר אין הפקר פוטר כלל מן המעשר אפי' זכה בו אחר קודם חזרתו הלכך עשאוהו הפקר דרבנן לפטרו מן המעשר ומיהו מדאורי' מיתחיב במעשר ופקא מינה שלגיך לעשר מינה וזיב ולא ממקום אחר עליו דעשאוהו הפקר מדבריהם כדי שלא תשתכח תורת הפקר ולרבנן דס"ל דלר' יוסי נמי הוי הפקר לגלגלתר ולא פליגי ר' יוסי ורבנן בהפקר דאורייתא אלא דר' יוסי גזר מדרבנן משום מתנת בית חורין לדידיה מוקי לה כרישא בין רבנן ובין ר' יוסי ותמני שנה ושבוע דלא שכיחי: אי הכי אפילו יום ראשון נמי. ליתקנו רבנן שלא יוכל לחזור בו כדי שלא תשתכח תורת הפקר כי כמה שתקנו דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו אין זו הוכחה שלא לשתכח תורת הפקר כי מילתא דלא שכיחא היא שיעמוד הפקר בלא זכיה שלשה ימים כי הכל ממהרין לזכות בו ואם כאו לתקן שלא תשתכח תורת הפקר לר' יוסי היה להם לתקן אפילו תוך שלשה ימים נמי בשלמא לרבנן ניחא דוקא לאחר שלשה ימים מפני הרמאין: ושמני רבה דלר' יוסי נמי נמנעו לתקן דמיום ראשון לא הוי הפקר מפני הרמאין וקשה דמה יריחו הרמאין בבמה שיפקירו אליבא דר' יוסי והלא מן התורה חייבין לעשר ואפשר לפרש אליבא דר' יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין סמוך הפקר והזוכה בו הוא שלו אפי' לקדש בו את האשה הלכך שטור מן המעשר לנמרי דהפקר נמור הוא. אבל מדאורייתא לא הוי הפקר פיומא דמילתא דר"ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר:

אמר מה מה שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבועא (ה) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משוכה כה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן סיפא ר' יוסי אמר עולא (ו) סיפא נמי רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזו' בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי ר"ל אמר מדסיפא ר' יוסי רישא נמי ר' יוסי ורישא היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר אי הכי אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון אבל דאורייתא לא הוי הפקר ודלמא

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבועא (ה) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משוכה כה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן וסיפא ר' יוסי. רישא דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא אתא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא וכדין הוא דאפילו מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר ומשום הכי קאמר עד דאתי לרשות זוכה ומשום הכי יכול לחזור בו ומשום הכי קאמר רישא רבנן וסיפא ר' יוסי. ובהכי אתיא ליה כולה ברייתא שפיר דרישא קאמר כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפריטית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס"ל לרבנן דהפקר מעידנא דאפקריה מפקיר נפק ליה מרשותיה וסיפא קאמר דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה"ג ליכא למיחש לרמאין דאי דעתיה בעידנא דאפקריה דליהדר וליחי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן ידוע לאפקריה לגמרי דכיון דדעתיה למיהדר ולמזמי ביה לא נפקא ליה מידי אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משוכה כין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו והא אתיא שפיר אפילו לרבנן. מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר לדרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא דהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו דהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשוכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואלטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי דהוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משוכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר הכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ממלא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר ליהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בסתם כי היכי דלא ניתני בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי ריש"ל רבנן וסיפא רבי יוסי ממוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אלינא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שנה ושבוע דלא שכיחי דלא שכיחי לומר כלומר דלא שכיחי דמפקרי אינשי בכי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד אגיה אפילו באותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה לליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך אגיהו להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי בהפקר שהוא לזמן לא נחלקו: ור"ל אמר מדסיפא רבי יוסי ריש"ל נמי רבי יוסי. ודקא קשיא לך מי הכי לאחר שלשה אמאי אין יכול לחזור כו דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר לדרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא דהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו דהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשוכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואלטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי דהוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משוכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר הכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ממלא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר ליהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בסתם כי היכי דלא ניתני בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי ריש"ל רבנן וסיפא רבי יוסי ממוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אלינא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שנה ושבוע דלא שכיחי כלומר דלא שכיחי דמפקרי אינשי בכי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד אגיה אפילו באותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה לליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך אגיהו להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי בהפקר שהוא לזמן לא נחלקו: ור"ל אמר מדסיפא רבי יוסי ריש"ל נמי רבי יוסי. ודקא קשיא לך מי הכי לאחר שלשה אמאי אין יכול לחזור בו דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר לדרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא דהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו דהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשוכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואלטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי דהוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משוכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר הכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ממלא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר ליהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בסתם כי היכי דלא ניתני בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי ריש"ל רבנן וסיפא רבי יוסי ממוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אלינא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שנה ושבוע דלא שכיחי דלא שכיחי לומר